MARS ET HISTORIA

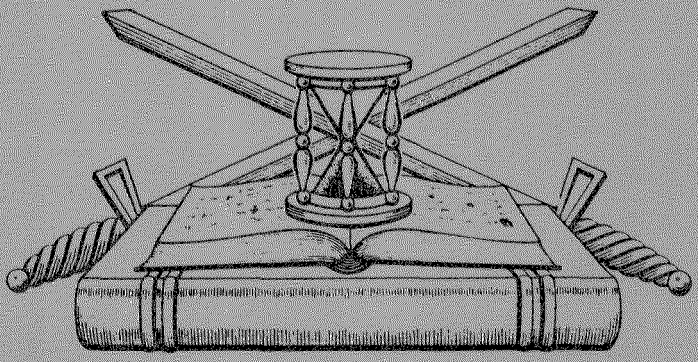

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter	:	C.A. Heshusius
1e Secretaris	:	H. Muller
Penningmeester	:	C.J. Kneppelhout
Archivaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
		B.C. Cats
		J.P.C.M. van Hoof
		J.C. Hopperus Buma
		F.J. van Lier
		F.J.A. Lutz
		Drs. G.J.A. van Ojen jr.
		H. Ringoir

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Oranje Nassaustraat 1, Geldermalsen, Tel. 03455 - 1773
Ondervoorzitter	:	Wassenaarseweg 161, 's-Gravenhage, Tel. 070 - 248495
1e Secretaris	:	Willem III laan 14, Breda, Tel. 076 - 653239
Penningmeester	:	Edo Bergsmastraat 9, Doetinchem, Tel. 08340 - 23982

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 30,00, te storten op rek. no. 53.30.33.403 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Doetinchem, ten name van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Doetinchem.

SAMENSTELLING REDACTIE-WERKCOMMISSIE:

Redactieadres : E.W. van Popta, Heliotrooplaan 356 L, 's-Gravenhage (Kijkduin), tel. 070 - 685168

J. van den Berg
J.P.C.M. van Hoof

SAMENSTELLING REDACTIE-ADVIESCOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
Drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

1000

MARS ET HISTORIA

11e jaargang
nummer 9
november '77.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

- Verslag van de algemene ledenvergadering 1977.
- Rede van de voorzitter, gehouden op de algemene ledenvergadering 1977.
- Verslag van de najaarsexcursie 1977.

Middeleeuwse krijgstechniek en -taktiek. door G. J. van Ojen.

Militariade. door F. J. van Lier.

Uit het dagboek van luitenant Donck (VI). door C. A. Heshusius.

Literatuurlijst nr. 11.

Boekaankondiging.

Boekbespreking: Binnen twintig minuten gereed - het 6e eskadron vechtwagens. door G. H. O. de Wit en B. de Jong.

Stichting Museum Militaire Wielrijders.

BESTUURSMEDEDELINGEN

Verslag van de algemene ledenvergadering

van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie gehouden te Utrecht op 24 september 1977.

Aanwezig waren volgens de presentielijst: 60 leden.
Het werkelijke aantal is naar dezerzijdse mening aanmerkelijk hoger geweest. Bericht van verhindering stuurden 4 leden.

1. Opening
Te 13.30 uur opent de voorzitter de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Vervolgens houdt hij een rede met een terugblik op het afgelopen verenigingsjaar en een hoopvolle verwachting voor de toekomst. Deze rede staat elders in dit blad afgedrukt.
Vervolgens wordt een telegram aan onze Beschermheer Z. K. H. Prins Bernhard gezonden van de volgende inhoud: De leden van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie te Utrecht in jaarvergadering bijeen betuigen Uwe Koninklijke Hoogheid hun aanhankelijkheid en trouw.
Hierna herdacht de voorzitter door het in acht nemen van een minuut stilte ons overleden lid, kolonel der Koninklijke Marechaussee b. d. Th. W. A. Schermer.

2. Verslag van de vorige jaarvergadering
Wordt goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia' van maart 1977.

3. Financieel verslag van de penningmeester
Wordt goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia' van maart 1977.

4. Verslag kascommissie 1976-1977
De voorzitter van de kascommissie, Dr. N. Vels Heijn, leest het verslag voor en stelt voor dat de penningmeester décharge wordt verleend voor het door hem gevoerde beleid.
Deze wordt met een krachtig applaus door de vergadering verleend.

5. Benoeming kascommissie 1977-1978
Met algemene stemmen worden in de kascommissie 1977-1978 gekozen de heren: J. A. C. Bartels, G. J. P. P. Wellens en W. F. K. Engelbrecht.

6. Jaarverslag van de secretaris
Wordt goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia' van juli 1977.

7. Bestuursverkiezing
Aftredend volgens de statuten zijn de heren J. Albarda (vice-voorzitter) en W. F. K. Engelbrecht en wegens drukke werkzaamheden de heer Mr. Ch. L. M. Schaepman, die zich echter gaarne als adviseur ter beschikking blijft stellen.
Ter voorziening in deze vacatures heeft het bestuur voorgesteld de heren J. C. Hopperus Buma, Drs. J. P. C. M. van Hoof en J. van den Berg.
In de vacature van het secretariaat heeft reeds enige tijd de heer H. Muller voorzien. Het bestuur stelt hem voor als secretaris.
Door het aftreden van de heer J. Albarda is de functie van vice-voorzitter vacant gekomen. Het bestuur stelde voor hiervoor de, reeds bestuurslid zijnde, heer C. A. Heshusius te bestemmen en zijn functie als redacteur van 'Mars et Historia' te doen overnemen door het bestuurslid J. P. C. M. van Hoof.
De vergadering ging met al deze voorstellen accoord.

8. Statutenwijziging in verband met het nieuwe verenigingsrecht
Het voorstel de ontwerpen voor nieuwe statuten en huishoudelijk reglement door de heren F. J. A. Lutz en Drs. G. J. van Ojen te doen bestuderen en van eventuele op- en aanmerkingen te voorzien alvorens deze notarieel te doen vastleggen werd door de vergadering goedgekeurd.

9. Rondvraag
De heren H. A. Hendriks en H. J. Wilson vroegen of het mogelijk was een lidmaatschapskaart voor de leden in te voeren.
De voorzitter antwoordde hiervan geen voorstander te zijn, mede in verband met minder gunstige ervaringen van andere verenigingen hiermee. In incidentele gevallen kan het uitschrijven van een introductiebrief worden overwogen.
De heer A. F. Lancker vroeg wat de functie van afdelingscorrespondent precies inhield.
De voorzitter antwoordde dat deze moest worden gezien als coördinator van leden met een gelijke belangstelling.
De voorzitter was het eens met de heer Lancker toen deze zei dat de afdelingscorrespondenten te weinig publiceerden, maar was van mening dat niet iedereen over een welversneden pen beschikte of hiervoor voldoende tijd had. Er wordt herhaaldelijk gepeild naar mogelijkheden voor artikelen in 'Mars et Historia'.

De heer M. Noothoven van Goor vroeg of het museum van de Koninklijke Luchtmacht zal worden opgeheven.
De heer J. van den Berg antwoordde hem dat het niet zal worden opgeheven maar verplaatst van de vliegbasis Soesterberg naar het Kamp van Zeist.
De heer van Luyk van de Stichting Vrienden van de Vesting Naarden zei ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de stichting medio 1978 een tentoonstelling te willen inrichten van schutterijen en weerbaarheidsverenigingen. Leden die voorwerpen op dat gebied bezitten en daar willen exposeren kunnen zich hierover met hem in verbinding stellen.
De voorzitter deelde mede dat leden die bijeenkomsten van de American Society of military insignia collectors willen bijwonen daarvoor aan deze society een bedrag van $ 2,-- verschuldigd zijn. De society is lid van onze vereniging op basis van uitwisseling van publicaties.
De penningmeester deelde mede dat de volgende artikelen ter verkoop aanwezig waren: verenigingsdassen, Tritt-uniform-kalenders, oude nummers van 'Mars et Historia' en ledenlijsten 1977.

10. Contributieverhoging
De voorzitter deelde mede dat ten gevolge van de steeds voortgaande prijsstijgingen hij tot zijn spijt genoodzaakt was voor te stellen de contributie te verhogen tot ƒ 30,-- per jaar.
De vergadering ging met dit voorstel accoord.

11. Sluiting
Te omstreeks 14.30 uur sloot de voorzitter de vergadering met een woord van dank aan de leden voor hun inbreng en deelde mede dat na een kwartier pauze luitenant-kolonel der Infanterie G.A. Geerts een lezing zou houden over:

De historie van de veldpost in Nederland vanaf Prins Maurits tot circa 1900.
Een bijzonder boeiende verhandeling met veel fraaie lichtbeelden van belangwekkende brieven die via de veldpost waren verzonden en poststempels die hun eigen bijzondere reliëf gaven aan de Nederlandse krijgsgeschiedenis.

H. M.

REDE VAN DE VOORZITTER,

gehouden op de algemene ledenvergadering 1977.

Generaal, dames en heren,

Hartelijk welkom op deze elfde jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie.
Wij kunnen gelukkig terugzien op een goed verenigingsjaar.
Het aantal leden groeide, maar het is nog steeds jammer te moeten constateren, dat deze groei maar zeer langzaam gaat, terwijl er in Nederland juist grote aantallen beoefenaars van de militaire historie zijn. Deze trage groei van ons ledental is deels te wijten aan de onbekendheid met onze vereniging. Het oude gezegde 'Onbekend maakt onbemind' is helaas maar al te waar. En deze onbekendheid komt ook weer voor een deel door de leden zelf. Een beetje méér naar buiten gebracht enthousiasme kan soms wonderen doen.
Onze geldmiddelen laten het helaas niet toe om per geschrift aan ons bestaan nog meer bekendheid naar buiten te geven. Zoals de situatie nu is, moet dit alles voor een groot deel door de leden zelf geschieden.
Een verheugend feit is, dat ons periodiek door velen van buiten onze vereniging en natuurlijk ook door velen van onze leden, steeds meer wordt gewaardeerd en dikwijls geprezen.
Ik wil daarom onze redacteur en zijn helpers hiervoor gaarne dank zeggen. Per saldo is 'Mars et Historia' het visitekaartje van onze vereniging.
Een bijzonder geslaagd evenement was zeker de excursie naar Den Haag. De grote opkomst, de goede organisatie, het mooie weer en de interessante objecten maakten deze dag tot een succes.
In het bestuur zelf dienen enige wijzigingen te geschieden doordat twee leden de leeftijd van 70 jaar bereikten en één lid door drukke werkzaamheden zich uit het bestuur moest terugtrekken.
Straks zal tijdens de vergadering hierover meer worden gezegd.
Een vereniging als de onze is in Nederland eigenlijk min of meer uniek, doordat zij zich uitsluitend bezighoudt met de militaire historie. Immers, hier vindt men elkaar in gelijk gestemde interessen en hobby's.
De sfeer op de vergaderingen en bijeenkomsten was steeds goed, men respecteerde elkaar en vele vriendschappen werden gesloten.
Ik wil daarom besluiten met de hoop uit te spreken dat onze vereniging op de ingeslagen weg zal voortgaan, opdat zij steeds zal beantwoorden aan haar doelstellingen.

VERSLAG VAN DE NAJAARSEXCURSIE 1977

Op zaterdag 15 oktober 1977 vond onder ideale weersomstandigheden onze najaarsexcursie plaats in het mooiste deel van Gelderland.
Bijna doorlopend reed de geriefelijke touringbus door prachtige bossen en dwars over de romantische heide met al die kleuren van een zonovergoten najaarsdag.
Een excursie van 'Mars', zoals de vereniging kortheidshalve wordt betiteld, is altijd raak. Vele gelijkgestemden ontmoeten elkaar en op zo'n reisdag vindt doorlopend een uitwisseling van gedachten en gegevens plaats. Men leert elkaar èn de militaire historie altijd beter kennen.
Reeds op het ontmoetingspunt, bij het station te Arnhem zat de stemming er meteen al in. Van hier gingen wij naar de Oranjekazerne te Schaarsbergen, waar na een kop koffie een rondleiding plaats vond in het Museum van het Korps Rijdende Artillerie. Het gezelschap werd ontvangen door de commandant van de 11e Afdeling Rijdende Artillerie, luitenant-kolonel Hoksbergen en opperwachtmeester Klomp. Laatstgenoemde hield een kernachtig betoog en leidde ons gezelschap door de vele jaren dat het korps oud is: vanaf 1793. Rijdende artillerie was in genoemd jaar iets nieuws: het was de zeer snelle artillerie, met de kanonniers óók te paard en niet gezeten op de voorwagens: daardoor kon zij het snelle tempo van de cavalerie bijhouden en in alle situaties terstond het vuur openen. Een mooie verzameling. En wat ook belangrijk is: de bezoekers konden diverse smaakvolle souvenirs kopen, schildjes, een boek en een poster van Hoynck van Papendrecht met daarop de fameuze Gele Rijders met een kanon.
Na Schaarsbergen door naar Ede, naar de Elias Beeckmankazerne (genoemd naar de vaandrig verdediger van Aardenburg), alwaar het zeer interessante Museum van de Verbindingsdienst werd bezocht onder leiding van luitenant-kolonel Jung. Hoewel het een technisch geheel was, wist de overste de deelnemers zo te boeien dat niemand buiten de kazerne een kopje koffie wilde gaan drinken, zoals in een eerder programma was gesuggereerd. Ook zagen wij één der leeuwen van de Rotterdamse Maasbruggen, hetgeen er aan herinnerde dat het jonge wapen kan terugwijzen op stoere vechters in de meidagen van 1940 te Rotterdam.
In Ede werd in opgewekte stemming de lunch gebruikt in restaurant 'Boschlust' in het Eder Bos: een ieder had duchtig honger gekregen.
Hierna ging het weer dwars over de Veluwe naar 't Loo, dat toch nog zo tot ieders verbeelding spreekt wegens de vele jaren dat Koningin Wilhelmina daar verbleef. De deelnemers werden zeker niet teleurgesteld want een bezoek aan het landelijke maar o zo stijlvolle paleis en het nu geheten Rijksmuseum Paleis Het Loo is iets heel bijzonders: de stallen, de lange overdekte galerij met koetsen en sleden (waar vooral de schilders-wagen ('caravan' zouden we nu zeggen) van onze vroegere vorstin de aandacht trok:

laat negentiende eeuws met schildersezel, rieten stoel en potkachel ...
Vooral de collectie schilderijen van onze Oranje-dynastie in het zo 'nederlands' aandoende nationale paleis doet hartverwarmend aan.
Nog veel te weinig leden weten wat daar niet allemaal te zien is.
Wil men ook nog het park bezoeken, dan moet men daar een hele dag voor uittrekken.
Aan de excursie namen 40 personen deel.

C. A. H.

1e OPGAVE VAN WIJZIGINGEN OP DE LEDENLIJST 1977

blz. 5 achter 113 in de 3e kolom 'Post Anna Paulowna' vervolgen met: -1813.
blz. 6 achter 124 in de 3e kolom 'Post Goes' vervolgen met - 3624.
blz. 11 achter 273 in de 3e kolom het adres wijzigen in: Julianastraat 33, Eindhoven - 4501.
blz. 12 achter 293 in de 3e kolom 'Leiden-' vervolgen met: - 2401.
achter 294 in de 3e kolom 'Voorhout' vervolgen met: - 2437.
blz. 13 achter 313 in de 3e kolom 'Rotterdam' vervolgen met: - 3020.
blz. 14 achter 334 in de 3e kolom 'Oisterwijk' vervolgen met: - 4470.
blz. 17 achter 400 in de 3e kolom 'Voorburg-' vervolgen met: - 2112.
achter 401 in de 3e kolom 'Rijswijk (ZH)' vervolgen met: - 2102.

de volgende nieuwe leden aanbrengen:

402.	J. A. C. Rozendaal	Oude Larenseweg 3 Epse (Post Gorssel) - 6514	3, 4 mil. curiosa - kruithoorns	
403.	R. Venema	Thorbeckestraat 6 Soest - 2650	3, 4, 6, 20	X
404.	J. van Ee	van Houtenlaan 12 Naarden -	1 (spec. tact. en - strat.) 6, 7, 11 12 (verz), 18, 19, 21	
405.	H. Beem	Dulongstraat 74 Amsterdam	11 (Ned.-Ind.) 20	X

blz, 18 tussen "245. Beelaerts van Blokland, Jhr. J. J. G." en "96. Beer Poortugael, Jhr. D. J. H. N. den " invoegen: 405 Beem, H.
tussen "324 Edens, C. J." en "390. Ee, J. M." invoegen: 404. Ee, J. van
blz. 20 tussen "278. Rooy, H. van" en "42. Ruyter, N. J. L. de" invoegen: 402. Rozendaal, J. A. C.
tussen "184. Vels Heijn, Dr. N." en "333. Verbeek, J. R." invoegen: 403. Venema, R.

MIDDELEEUWSE KRIJGSTECHNIEK EN - TAKTIEK

door C. J. van Ojen.

Onder bovenstaande titel vestigde de heer K. Sierksma in 'MARS ET HISTORIA', 11e jaargang, nr. 7 (juli 1977), pag. 11 de aandacht op een in 1976 verschenen studie van de Zweed Sven Ekdahl, waarin de Duits-Poolse krijgsgeschiedenis van de late middeleeuwen wordt beschreven. Uiteraard maakte hij daarbij gewag van de vele gegevens die hij daarin over vlaggen en vaandels aantrof; hij betrad hiermede immers het terrein waarop hij deskundig is en er zich derhalve het beste thuis voelt. Maar wanneer hij in de aanhef van zijn artikel suggereert dat 'wij' door de 'fragmentarische gegevens' die er over de middeleeuwse krijgstechniek en - taktiek bestaan 'maar matig georiënteerd' zijn, dan stapt hij een vakgebied binnen, waarin hij kennelijk een vreemdeling is, die de weg niet kent. Dat is overigens geen verwijt; men kan nu eenmaal niet op alle terreinen van de militaire historie specialist zijn. En juist daarom moge ik de heer Sierksma adviseren, wat zorgvuldiger over vakgebieden te spreken en te schrijven die buiten zijn erkend specialisme liggen, tenzij . . . . hij met 'wij' de pluralis majestatis bedoelde.
Om tenslotte enig inzicht te geven in de literatuur die er over de middeleeuwse krijgskunst bestaat vermeld ik hieronder een aantal werken die in de meeste wetenschappelijke bibliotheken kunnen worden geraadpleegd:

1.	C. W. C. Oman	History of the art of war in the Middle Ages (2 dln., 1924).
2.	F. Lot	L' art militaire et les armées au Moyen âge en Europe et dans le proche Orient (2 dln., 1946).
3.	J. F. Verbruggen	De krijgskunst in West-Europa in de middeleeuwen (1954), met een uitgebreide bibliografie op p. 9-21. Een Engelse bewerking van dit boek verscheen in 1976 onder de titel: The art of warfare in Western Europe during the Middle Ages.

om slechts met dit drietal te volstaan.

MILITARIADE

door F. J. van Lier.

Een bonte verzameling wetenswaardigheden met betrekking tot de hobby's en interesses van onze leden, voor u bijeengebracht uit vele bronnen.

1. Wist u dat 'Tradition' een serietje van drie miniatuurmilitairen van de Koninklijke Brigade 'Prinses Irene' in de uniform (Brits model) van 1944-1945 heeft uitgegeven (54mm)?

2. Bij 'Arms and Armour Press' verschenen voor de wapenliefhebbers een aantal goede boeken. Wij noemen:
'The German Bayonet 1871-1945' (200 foto's, vele tekeningen) door John Walter, prijs £ 5. 75
'The gun and its development' (300 illustraties), door W. W. Greener, fascimile van de uitgave uit 1910, prijs £ 7. 50

'Scottish Arms Makers' (8 platen) door Charles E. Whitelaw, prijs £ 11,50
'British Military Longarms' (87 platen) door D. W. Baily, prijs £ 2.25
'Georgian Pistols' (92 foto's en 25 tekeningen) door Norman Dixon, prijs £ 5,95
'Flintlock guns and rifles' (100 foto's) door F. J. Wilkinson, prijs £ 2.25
'Japanese Sword Blades', een introductie door Alfred Dobrée, prijs £ 1.85
'German Infantry Weapons of World War Two' (55 illustraties) door A. J. Barber, 'prijs £ 0.95.

3. Een veelomvattend boek m.b.t. de vlaggen en standaarden uit de Napoleontische tijd is 'Flags and Standards of the Napoleontic Wars', door Keith Over, uitgeverij 'Bivouac Books Ltd', 21-25 Earl Street, London E.c 2 A 2 AL, England, 112 blzn, prijs £ 3.60. Dit boek vult een leegte m.b.t. de kennis van de Napoleontische militaire geschiedenis. Het beziet tot in de details de vlaggen en standaarden van 27 naties met behulp van 8 kleurenplaten en volop tekeningen.
Aanbevolen voor wargamers en uniformkundigen.

4. In het tijdschrift 'Battle' van mei 1977 staat een artikel over de reeds uit 1937 stammende Veldartillerietrekker van Britse oorsprong, de 'Quad'.
In Nederland was dit militaire voertuig ook in gebruik voor het trekken van de 25-ponder.
De Nederlandse Quads waren in Canada geproduceerd.
Totaal zijn er daar 22.891 gebouwd.

5. Omdat er in ons land (nog) niet zoveel op militaire antiek en curiosa gespecialiseerde zaken zijn, willen wij melding maken van een nieuwe zaak, n.l. de militaire antiekhandel 'Quidich 'n Rich'van J.F. Boer, P.O. Box 404 te Alkmaar, telefoon 072 - 12.13.16.

6. Mocht u nog in West-Duitsland met vakantie gaan, dat heeft u op uw speurtocht naar militaria wellicht iets aan de volgende adressen:
- Militaria Sammler Shop, Claudiusstrasse 14, 4690 Herne-2,
- Militaria Shop Jahnke,Brunswikerstrasse 42, 2300 - Kiel - 1,
- Verlag Ordenssammlung, Wielandstrasse 16, 1000 - Berlin - 12
- Antik-Waffen-Arsenal,Graf Schwerinstrasse 6, 5100 - Aachen,
- Fritz Kempf, Werdohlerstrasse 96, 5880- Lüdenscheid,
- Minikanonen - Grieshaber, Von Rechbergstrasse 9a, 7730 V5 - Villingen,
- Eberhard Winter, Ulmenweg 20, 7143 - Vaihingen,
- Dr. Peter Breuer Hohenzollernstrasse 22, München,
- U.S. Waren Schaake, Grüntenstrasse 27, 8972 Sonthofen,
- Rüstkammer Stör, Fahrgasse 9, 6000 - Frankfurt/M.

7. Van het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum 'Generaal Hoefer' ontvingen wij het jaarverslag 1976, waarbij gevoegd een summier verslag van de Stichting 'Vrienden van het Legermuseum' over 1976.
Het aantal donateurs van laatstgenoemde stichting bedraagt thans bijna 1400.

Eigenlijk ook allemaal potentiële leden voor onze vereniging! Zij brachten overigens in 1976 ƒ 27.500,-- aan donaties bijeen. De omzet van de museumwinkel bedroeg ƒ 44.500,--. De Stichting schonk aan het museum een Bren Gun Carrier (Universal Armoured Carrier), zoals die o.m. bij de Brigade 'Prinses Irene' heeft dienst gedaan (waarde ƒ 5.000,--). Overigens mogen we met genoegen constateren, dat ondanks tegenslagen van verbouwingen en restauraties het bezoekersaantal in Leiden en Delft toch weer is gestegen en dat maar liefst tot 53.564, ruim 6.000 meer dan in 1975! Al met al een duidelijk teken dat de belangstelling voor de geschiedenis van onze K.L. nog steeds stijgende is.

8. Van de Stichting ter bevordering van de kennis van de Nederlandse Bouwkunst ontvingen wij het volgende persbericht:

De Stichting Nederlandse Bouwkunst (erkend door de minister van onderwijs en wetenschappen) geeft sinds 1975 de cursus 'Levende Stenen' uit. Deze door CRM gesubsidieërde cursus over monumenten voor iedereen die belangstelling heeft voor de (oude) bouwkunst in Nederland (onderwerpen o.a.: bescherming en milieu, dorpen en steden, kastelen en molens) telt inmiddels 2700 deelnemers.
De Stichting meent, gezien de nog steeds groeiende belangstelling, van een blijvend succes te mogen spreken.
De aandacht wordt ditmaal echter speciaal gevraagd voor een aantal nieuwe aktiviteiten van de stichting.
Met ingang van augustus 1977 zal een kwartaalblad worden uitgegeven onder de naam Levende Stenen.
In dit blad zullen artikelen worden opgenomen die voor iedereen met belangstelling voor de bouwkunst van ons land het lezen waard zijn.
Voorts ligt het in de bedoeling in het blad een zo volledig mogelijke opsomming te geven van tentoonstellingen en nieuwe uitgaven op het gebied van de bouwkunst
Ontplooit u of uw vereniging, instelling of instantie aktiviteiten op genoemd gebied dan wordt u verzocht om deze in voorkomend geval aan het adres van de redaktie (Postbus 736, 2300 AS - Leiden)door te geven.
Ook zijn alle gegevens over de door de Stichting te organiseren EXCURSIES in het blad opgenomen.
Belangstellenden kunnen zich abonneren door overmaking van slechts ƒ 9,-- (per jaar) op gironummer 3266682 t.n.v. de Stichting Nederlandse Bouwkunst te Leiden, onder vermelding van 'abonnement Levende Stenen'.
Het aantal excursies naar verhouding met vorig jaar voor deelnemers aan de cursus zal worden verdubbeld. Deze excursies (w.o. ook een paar dia-bijeenkomsten) bestaan uit:
stadswandelingen onder leiding in o.a. plaatsen als Leiden, Zwolle, Middelburg en Gouda;
dia-bijeenkomsten in Amersfoort, met daaraan voorafgaand of aansluitend een zgn. vrije stadswandeling aan de hand van een routebeschrijving;
plattelandsexcursies in o.a. Arnhem bestaande uit een rondrit per bus - langs kastelen, boerderijen, molens e.d. en een bezoek aan het Nederlands Openluchtmuseum.

EXCURSIES VOOR IEDEREEN!

Dit jaar voor het eerst zullen ook niet aan de cursus deelnemende belangstellenden aan excursies van de stichting kunnen deelnemen. Alle gegevens daarover worden in de eerste uitgave van Levende Stenen vermeld (voor abonnement zie hierboven) of worden u op aanvraag verstrekt door het bureau van de Stichting Nederlandse Bouwkunst, Postbus 736, 2300 AS - Leiden. Telefoon 071 - 89. 32. 34.

9. Het maandblad 'Genie' (van de vereniging van officieren van de Genie) van augustus 1977 bevat een zeer lezenswaardig artikel over de rol, die Genietroepen in de militaire acties op Java en Sumatra speelden gedurende de jaren 1945-1949. Het is geschreven door Brigade-Generaal tit. L. C. Dijkstra en voorzien van enige illustraties.
Overigens staat in hetzelfde blad een uitvoerige gelukwens aan het adres van een zeer verdienstelijk lid van onze vereniging, de oud res. majoor der Genie ir. Ch. C. van der Vlis, die eind mei in goede gezondheid zijn 80e verjaardag mocht vieren! Ook vanuit onze vereniging past hier alsnog een welgemeende felicitatie!

10. Verzamelaars van wapens (uiteraard met machtiging) wijzen wij op het Canadese kwartaalblad 'Arms Collecting', een sedert 1963 verschijnend tijdschrift dat artikelen bevat over vuurwapens, patronen, blanke wapens, toebehoren van vuurwapens etc. Het abonnement bedraagt per jaar $ 5. - plus $ 1. 25 portokosten.
Het adres luidt: Arms Collecting, Bloomfield, Ontario, Canada Kok 1Go.
Oude nummers zijn leverbaar voor $ 1. 50 plus portokosten.

11. Als alles goed gaat, zal eind van dit jaar een herdruk verschijnen van het bekende werk van I. L. Uijterschout 'Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandsche krijgsgeschiedenis van 1568 tot 1935'.
De uitgave van dit belangrijke werk, dat zelfs antiquarisch nauwelijks meer te krijgen is, zal door velen met vreugde worden begroet. Historici, militair geïnteresseerden en allen, die de geschiedenis van ons vaderland en diens krijgsgeschiedenis ter harte gaan zullen genieten van de heldere uiteenzettingen over onze krijgsgeschiedenis en dit boek niet willen missen. De wijze, waarop I. L. Uijterschout het onderwerp behandelt is zo boeiend, dat men dit boek niet meer uit handen wil leggen. Men maakt in het boek persoonlijk kennis met vier eeuwen krijgsgeschiedenis, waarin drie bevrijdingsoorlogen: de tachtigjarige oorlog, de oorlogen van 1672 en de periode 1806-1815. Ruime aandacht wordt voorts besteed aan de aanloop tot de tweede wereldoorlog. Na de talloze publicaties over de laatste wereldoorlog, is het uitermate boeiend zich te verdiepen in de periode, waarin Nederland nog een belangrijke rol in het wereldgebeuren speelde. Het boek bevat meer dan 500 bladzijden, 48 schetsen en 88 illustraties en draagt als motto:
'In het verleden ligt het heden, in het nu wat komen zal'.
Gezien de grote belangstelling voor dit standaardwerk, waarvan slechts een zeer beperkte oplage wordt herdrukt is het in uw belang per omgaande te bestellen.

De lage intekenprijs van ƒ 27,50 voor deze belangrijke uitgave kan geen bezwaar zijn. Na verschijning zal de prijs ƒ 36,-- bedragen.
Teken dan ook nu in, door het plaatsen van uw bestelling bij Princo B.V., Antwoordnummer 39, 4100 VB - Culemborg.

12. De filatelisten onder ons wijzen we weer op nieuwe 'militaria' - uitgaven en wel:
10- 7-1977, Albanië, serie van 5, het hele volk is soldaat.
1- 8-1977, China, serie van 5, dag van het volksbevrijdingsleger.
25-11-1976, Cuba, een exemplaar, sport voor militairen.
2-12-1976, Cuba, serie van 4, twintigste verjaardag revolutie.
1-10-1977, Tristan da Cunha, serie van 4 + blok, oorlogsschepen.

13. In Zuid-Afrika verschijnt reeds enige jaren lang het blad 'Militaria'.
In nummer 7/2 van 1977 staat onder 'Boekbesprekingen' een artikel over ons tweede lustrumnummer. In het nederlands vertaald, staat er o.a.: 'Bij gelegenheid van zijn tienjarig bestaan heeft de Nederlandse vereniging (ter beoefening van de militaire historie) een voortreffelijk verzorgde jubileumaflevering van 'Mars et Historia' laten verschijnen. Daarin zijn twee artikelen, die ongetwijfeld ook in onze gelederen belangstelling zullen opwekken, te weten de bijdrage van A.F. Lancker over 'Historische Nederlandse forten overzee' en die van M.J.L. de Ruyter over 'Nederlandse militaire tijdschriften'.
Ook de andere artikelen worden met ere vernoemd!

14. Sedert kort geeft de 'Gesellschaft für Österreichische Heereskunde', die al sedert 1921 bestaat, een eigen tijdschrift uit onder de titel 'Militaria Austriaca'.
Het eerste nummer bevat 63 bladzijden plus 25 afbeeldingen, gedeeltelijk in kleuren. Prijs ÖS 150.-- Van de inhoud dienen te worden genoemd en geroemd:
- F.H. Baer : Der Hinterlad-Karibiner System Crespi.
- L. Baumgartner : Die Entwicklung der Österreichischen Marineflagge.
- H. Breiteneder : Feldzeichen. Ein Begriff aus der Österreichischen Militärsprache bis 1918.
- H. Klima : Der Helm der k.k. Ersten Arcierenleibgarde.

15. 'Worlds Models' van september 1977 bevat een zeer leesbaar artikel over 'The immortal Lancaster', de meest bekende RAF-bommenwerper van de tweede wereldoorlog. Vele illustraties verluchten de tekst.
Daarnaast bevindt zich in dit blad een mooie kleurenfoto van de 1 st (Kohat) Mountain Battery, Indian Artillery, 1890, naar een prent van de beroemde militaire kunstenaar Richard Simkin.

UIT HET DAGBOEK VAN LUITENANT DONCK (VI)

door C. A. Heshusius.

Omgangsregels bij de kleine Europese gemeenschap op de buitenpost

Op een van zijn rondzwervingen zag Donck termieten, de gevleugelde larvan van de witte mieren, die in de regentijd rondfladderen: 'In de late namiddag zag ik een grote zwerm witte mieren opstijgen. Een interessant gezicht. De diertjes waren net uit de grond gekomen; in de kampong vliegen zij op het lamplicht aan en vallen daarna in schotels met water welke de Chinezen onder het licht plaatsen; een lekkernij'.
Vermeld moet nog worden, dat deze z. g. larongs uit de schotel met water werden genomen, in de kokende olie gegooid en gebakken; daarna werden ze door de Chinezen met smaak opgegeten.
Onze luitenant die midden in de kampong woonde, zag erg veel en maakte alles mee.
Maar ook omgekeerd zag men alles van hem; en hij schreef hierover: 'Mijn doen en laten is voor geen der bewoners een geheim - men leeft ook als het ware voor een ieder zichtbaar'.
Op 2 juni 's avonds was er receptie bij de familie von Kotsch, de administrateur, vermoedelijk van het tinbedrijf. De officier van gezondheid Bösscher van het detachement was zojuist gehuwd met de zuster van mevrouw von Kotsch en in de gezellige woning van de administrateur was een party.
'Het huis ligt op een hoogte, een vrij grote tuin vóór het huis. Men gaat dus door de tuin heuvelopwaarts. Langs de weg waren geïmproviseerde petroleumlampen aangebracht hetgeen aardig aandeed. Na afloop der receptie een intien dineetje. Het bruidspaar, de heer en mevrouw von Kotsch; van Buuren met zijn vrouw, de controleur van de afdeling, de heer Berkhout, die met van Buuren getuige was, en ik. In een prachtige maannacht wandelde ik om één uur naar huis'.

In deze hele kleine Europese gemeenschap was een trouwpartij natuurlijk het toppunt, met een machtige receptie en vooral dat diner daarna voor de intieme vrienden.
Na zo'n evenement kon men er dan weer een tijdje tegen.
Meestal waren deze hoogtepunten op de buitenposten onvergetelijke zaken die men zich zijn leven lang nog bleef herinneren. Wij hebben in oude collecties en albums nog vaak ontboezemingen gevonden, gedichten die gemaakt zijn door de aanwezigen, toneelstukjes die daar werden opgevoerd.
Kortom, men leefde veel intensiever mee met alles dan in het verre Europa.
Een bewijs voor de prettige verhouding die tussen Donck en de anderen bestond, kwam al de volgende dag toen Donck jarig was; zijn eerste verjaardag in de Oost.
'Jarig zijn in Jan Oost is champagne drinken! De familie von Kotsch zond een felicitatie met een paar sierduiven: verder de dag in gepaste vreugde doorgebracht'.
Maar natuurlijk bestond er juist op de buitenposten ook een soort etiquette; Donck werkte alle visites af. Daar deed hij een geruime tijd over; de gemeenschap was niet zo groot en deze verplichting moest ook een beetje in de tijd verdeeld worden.
'Langzaam werk ik mijn visites af: een bezoek kost je een ganse avond van zeven tot negen, maar het is toch wel gezellig. Heb intussen in de gaten gekregen dat de band wel wat te wensen overlaat; positieverschil is wel de voornaamste factor; de dames doen daar druk aan mede; liever gezegd het zit meer in de dames dan in de heren'.

De hiërarchie werd in het oude Indië altijd hoog in ere gehouden; dat was misschien niet altijd leuk, maar uiteindelijk was het toch wel een soort houvast; en te grote populariteit over en weer is toch ook niet alles. Dat merken we in het huidige tijdsbestek waar iedereen maar 'jij' en 'jou' zegt en elkaar bij de voornaam noemt. Dat is toch ook weer niet altijd nodig. Enige reserve mag een mens toch wel behouden.

Rantsoenen verdelen en mail ontvangen

Het kwam Donck voor dat het regenseizoen op Bangka vele maanden duurde; de tropische regenbuien waren ontzettend zwaar.
'Op 9 juni een geweldige donderbui met slagregens; op mijn erf sloegen twee pisangbomen neer; wel jammer want zo langzamerhand begin ik de pisang meer te waarderen'.

Bangka was niet zo'n fruiteiland. In Batavia, waar in een wijde omtrek vreselijk veel fruit te koop was, was Donck nogal verwend, maar hier in Bangka kon hij maar eens in de week djeroeks (sinaasappels) krijgen en nu gingen van ellende nog twee van de bananenbomen op zijn erf tegen de vlakte.
Een ander typisch ding in het KNIL was dat, hoewel er op zondagen niet werd uitgerukt, de andere zaken in de kazerne hun gewone beloop hadden; een onderdeel was daar immers nooit 'met verlof'.
'Zondag, 11 juni 1899: weliswaar oefenen wij op zondag niet, maar de kazernediensten gaan toch door. Zo was het om tien uur voor de gehuwden - die zijn er onder de inlandse soldaten nogal - ontvangen van levensmiddelen. Volgens de voorschriften ontvangen deze om de tien dagen een bepaald rantsoen. Het zijn de vrouwen die deze levensmiddelen in ontvangst nemen. De luitenant van de dag is daarbij tegenwoordig'.
Het verstrekken van rantsoenen aan gehuwde inlandse militairen en hun gezinsleden is doorgegaan tot aan de tweede wereldoorlog en in bepaalde delen van Indië zelfs nog van 1945 - 1950. De klassieke uitdeling gold vooral rijst (beras), zout en enkele conserven en/of klapperolie. Zout was in vierkante blokken van de gouvernements-zoutregie; na ontvangst moest het zout door de vrouwen worden fijngestampt.

Soms ook mopperde Donck: 'Beroerd dat nog steeds niet uitgemaakt is of wij nog langer op Bangka moeten blijven of dat wij naar Batavia terugkeren.
Nog steeds leef ik op oorlogsvoet; de kist staat bij de gebroeders Croll in opslag, in Batavia. De mensen willen mij bezoeken komen brengen, maar ik kan hen toch niet ontvangen'.

En op een dag ging Donck met een kennis kijken naar het smelten en het in 'schuitjes' gieten van de gloeiende tin. Hij vond dat zeer interessant.
Het proces geschiedde bij een temperatuur van 1200 à 1400° celsius.

De volgende zondag: 'Mijn huisjongen bracht gelijk met mijn ontbijt de mail mede; was dus weer een fijne dag. Alle Europeanen sluiten zich dan in hun huis op om in gedachten met de familieleden mede te leven'.
Het ontvangen van post was op de Buitengewesten iets heel bijzonders. Het was in die tijd zonder telefoon of andere snelle communicatiemedia hèt middel om contact te houden met kennissen en familieleden in het moederland.

Het geschrevene was weliswaar vele weken oud en als men antwoord moest gaan geven duurde het vervolgens weer weken voordat de reactie in Nederland was.
Heen en terug kon op deze wijze 80 dagen duren. Voor de buitengewesten kwam daar dan nog een aantal dagen bij, afhankelijk van de vaarafstand van de mail naar Batavia.
Het was dus geen bijzonderheid indien een antwoord per brief wel honderd dagen, zo niet langer, op zich liet wachten. Er was maar eén middel om snel iets mede te delen en dat was de telegraaf.

De troef van een kleine macht: paraatheid en conditie

Men bleef wel paraat want op maandag 19 juni 1899 was het een Chinese feestdag met een grote concentratie van deze lieden in de hoofdstad. 'Het was de sterfdag van een Chinese god; voor de Chinezen van Pangkal Pinang de voornaamste god. Van heinde en ver komen de Chinezen naar de Pangkal om het feest mede te vieren. Gedachtig aan de opstand waren alle militairen geconsigneerd. 's Avonds moest ik naar de benteng komen en daar de nacht blijven'.
Maar ook aan marstraining met volle bepakking werd het nodige gedaan om de lichamelijke conditie van de troep op een hoog peil te houden.
Na een mars van zes uren naar een verre kampong, waar Donck een jonge klapper dronk, kwam het detachement weer terug; tamboer en hoornblazer voorop en in een fikse pas.

'Mijn erf is van de weg gescheiden door een pagger (heg) waar aardige bloemen aan groeien. Die bloemen zijn het geliefkoosd oord van hele kleine vogeltjes - een soort kolibri - pracht beestjes. Maar mijn jongen gebruikt de bloemen om mijn schoenen te poetsen, vandaar de benaming 'kembang sepatoe'.
Deze bloem, de hibiscus, thans ook een bekende soort in Europa, geeft zeer zwarte vlekken indien men hem verkreukelt. Men kan er inderdaad zwarte schoenen mee poetsen en het woord kembang sepatoe betekent letterlijk 'schoenenbloem'.

Toch niet het toppunt van verveling: dansles afgewisseld met jacht op een krokodil

's Avonds gedineerd met amice Komans bij de familie de Koning Knijff.
De heer des huizes speelt piano. Wij hebben dus gemusiceerd. Mevrouw vroeg ons of wij de kinderen op de plaats dansles wilden geven. Het zou dan bij haar aan huis moeten gebeuren, in verband met de piano: welke, met het oog op de grote vochtigheid, in een dekenzak is gewikkeld. Komans acht zich daartoe niet geschikt en dus moest ik dat zaakje opzetten.
De moeilijkheid zit in de moeders; daar de dames onderling slecht met elkaar opschieten: voorrangskwestie! Ik zal dus de diverse moeders moeten overhalen hun kinderen eens in de week samen te laten komen ten huize van de familie Koning Knijff. Willen de dames mede komen dan zijn zij van harte welkom. Mij benieuwen wat daar van terecht komt.

Een grappig voorbeeld met wat voor zaken van sociaal vermaak een jonge luitenant op de Buitengewesten te maken kon krijgen. Donck was die avond vergezeld van de heer Komans, eveneens een vrijgezel; vrijgezellen werden dus wel nuttig ingezet.

Donck verrichtte nu ook verkenningen voor het maken van een nieuw schietterrein; hij had dat eerst op de kaart uitgezocht; er was terrein genoeg en er woonden maar weinig mensen.

Hij stelde de schootsrichting vast welke liep naar een grote heuvel op vier kilometer afstand; allemaal rimboeterrein. 'Leuk werk, dat sjouwen door het terrein. Ik zet nu de as uit voor twee evenwijdige banen waarna de fuseliers de breedte der banen moeten openkappen. Het wemelt van grote rode mieren die in no time door je kleding de weg naar de huid weten te vinden. Je moet je dan geheel en al uitkleden om het gedierte kwijt te raken'.
'Ja, zeker; de indische rode mieren zijn venijnige bijters die niet loslaten.
Begin juli 1899 memoreerde Donck dat hij een half jaar van zijn vijfjarige detachering bij het KNIL er op had zitten.
Die middag kwam er weer een toestand met krokodillen: 's Middags bij de postcommandant zittende, kwam een inlands korporaal vertellen dat in de badplaats in de rivier een kaaiman gezien was. Beiden met een geweer gewapend er heen. Na enige tijd vertoonde het dier zich waarna een tweetal schoten een eind aan zijn leven maakte'.
Er kon nu dus weer opgewekt verder gebaad worden; wat een toestanden voor de tweede maal op zo'n buitenpost! Dan zijn de huidige badkamers wel een veiliger uitvinding.

Ook constateerde onze luitenant dat het met veel moeite gelukt was de kinderen bij elkander te krijgen. 'Vanavond de eerste dansles gehad. Typisch dat wij hier niet een absolute droge moeson hebben, sedert een paar dagen regent het er weer goed op los'.

Opstandelingen voor het gerecht: op het eiland heerst weer veiligheid

Later vernam Donck dat de Chinese opstandelingen voor de rechter gekomen waren: 'zestien Chinezen die beschouwd zijn als aanstichters van de opstand zijn ter dood veroordeeld. Als deze goed en wel gevonnist zijn, zullen wij misschien naar Batavia terugkeren.
Het streven bestaat toch om de troepen zoveel mogelijk op Java geconcentreerd te houden.
Jazeker, we zagen het al eerder. Het gerenommeerde systeem in het KNIL was toen om op Java de strategische reserve te hebben, om van daar uit snel overal in de archipel te kunnen optreden.
En voor wat betreft de doodvonnissen, uitgesproken tegenover zestien Chinese oproerlingen, vernemen wij later uit het dagboek niet of de betrokkenen inderdaad zijn opgehangen; wel horen wij nog dat aan enkelen gratie werd gegeven.

Op een morgen waarop Donck kennelijk vrij had en Komans ook, gingen de beide vrijgezellen samen een tocht maken langs enige tinmijnen. 'Hij, Komans,heeft een karretje met plaats voor twee personen. Gezellig pratende de tocht gemaakt'.
Tegenwoordig zou men dit met de auto of jeep doen; in die tijd was het een wagentje, een buggy, getrokken door een of twee inheemse paarden, maar de idee bleef hetzelfde.
In de middag beklommen zij een berg en lieten het karretje in een kampong achter.
Het was een prachtige tocht en het uitzicht was zeer de moeite waard. Maar het was ook wel warm: 'Op een half uur gaans van de zee lag daar die berg. Na volop gelopen te hebben, daalden wij weer af. Maar toen heb ik het te kwaad gekregen.
Mijn kepi gaf te weinig beschutting tegen de zon, zodat ik een tijdje aan de kant van de weg heb moeten zitten. Een begin van zonnesteek, buikpijn met rendez-vous spelen. Hoofdpijn had ik echter niet. Het drinken van wat klapperwater kikkerde mij op. Komans ging alvast op weg naar de mijn om het wagentje te halen.

Ik was echter zo spoedig opgekikkerd, dat ik de benen kon nemen. Dicht bij de mijn kwam ik hem tegen. Om zeven uur 's avonds waren wij weer thuis. Maar ik had volop genoten'. Wij zien in Donck iemand die hield van uitstapjes maken. Gelukkig had hij nu een kennis en samen was dat natuurlijk veel prettiger dan geheel alleen. Het is wel opvallend, zeker voor de mensen die Nederlands-Indië van voor de Tweede Wereldoorlog niet gekend hebben, dat deze twee jongelui of Donck zelfs soms heel alleen, zich zonder enig gevaar in de natuur en in de bossen konden begeven. Er heerste op het eiland een zeer grote algemene veiligheid.

Primitief onderwijs; een logé en weer een kazerne-bruiloft

'Tegenover mijn paleis staat een huis waar school wordt gehouden. De Europeanen en de gegoede Chinezen en inlanders hebben gezamenlijk een school gesticht, met als enige leerkracht een onderwijzeres, die dan ook in die school zou kunnen wonen. Maar zij brengt de meeste tijd door op Merawang bij kennissen. Dat dit onderwijs nu niet zo bijster is, laat zich begrijpen'.
Op de Buitengewesten moesten de ouders maar zien hoe ze de kinderen naar school kregen; het was aan het initiatief van de gemeenschap overgelaten om daar iets aan te doen.
Hier, op Bangka ging het dus op deze wijze. Elders gaven de moeders de kinderen met min of meer succes zelf les. En moeder liet dan de boekjes van Ot en Sien of van Pim en Mien uit Batavia komen, te samen met de taal- en rekenboeken. Om nog even terug te komen op Ot en Sien en Pim en Mien: aan het begin van de twintigste eeuw is er voor het onderwijs voor de Europese kinderen op de lagere scholen in Nederlands-Indië een zogenaamde 'Indische versie' gemaakt op deze serie. De kinderen gingen in die Indische boekjes bijvoorbeeld niet naar de boerderij, maar naar de thee plantage en vader liep in een wit pak met tropenhelm inplaats van in een donker colbert met hoed.

Op een zaterdag: 'Op half zeven in de morgen kwam vriend Kole opdagen; had fijn in de nacht gereisd. Kan ook best, want je kunt in de tandoe (draagstoel) best maffen'.
Van hem vernam ik dat de commandant van Bangka voorgesteld had mij op Pangkal Pinang te laten. Het bouwen van een woning vond hij echter niet nodig. Nogal een opvatting, een officier lange tijd in een inlands huis te laten wonen'.
Wij kennen luitenant Kole, want met hem was Donck van Batavia naar Bangka gereisd.
En dan is het wel wat vermakelijk dat Donck ontstemd was dat er voor hem geen huis te Pangkal Pinang werd gebouwd, zodat hij maar rustig in zijn kamponghuisje moest blijven.
Ook in die tijd gingen de militaire gezaghebbers zuinig om met de centjes.

Luitenant Kole,op doorreis vanuit Muntok, bleef een dag of vier bij Donck logeren en toen deze dienst had ging vriend Komans met de logé op stap om hem de omgeving en de mijnen te laten zien.
Een dezer dagen was de dansles bij de echtgenote van de detachementscommandant: 'Mevrouw van Buuren had de kinderen voor deze avond gevraagd en daarom was de dansles nu eens bij haar thuis'.

Dit was geen erg schokkend nieuws,maar elk nieuwtje op de buitenposten was er één.
Wat een heerlijke tijd moet dat eigenlijk wel geweest zijn als men het jachtige leven van tegenwoordig moet meemaken.

Trouwens een paar dagen een collega als logé te hebben is ook bijzonder gezellig. Men hoort dan alle verhalen en kan eens uitgebreid van gedachten wisselen. Daarom treft men ook in die tijd in Indië de meest uitvoerige verhalen aan over kennissen die doortrekkend zijn, komen logeren; dat was gewoon een stukje sociale cultuur.
Op zaterdag in juli was er een groot feest; er was een bruiloft, nu niet bij een Europese familie maar bij de inheemse militairen:
'Bruiloft in de tangsi. De baboe van mevrouw van Buuren trouwt met een inlands fuselier. Het paar geeft nu een slamatan (godsdienstige feestmaaltijd met langdurige nevenactiviteiten), welke twee dagen - altijd met toestemming van de commandant - duurt. Na afloop van de dienst begint het feest. Er wordt gegeten en gedronken, gedobbeld en getandakt (inheemse dansen). De gastheer houdt de bank. Een matje met cijfers, een bord waarop een tolletje kan draaien en een klapperdop die op het bord wordt gezet zodra het tolletje draait. De mannen - ook wel vrouwen en kinderen - roken strootjes (inheemse sigaret met maisblad inplaats van papier). Ik heb wel gezien dat een groot kind nog bij zijn moeder zoog en toch rookte!
Een dansmeisje - ronggeng - danst; wil nu een man met haar dansen dan moet hij daarvoor betalen. De ronggeng wordt door de gastheer betaald, maar de inleggelden zijn voor de gastheer. Deze bruid vierde thans haar vierde huwelijksfeest, terwijl twee van haar vroegere mannen nog in leven zijn'.
Een huwelijksfeest in de tangsi op de Buitengewesten was altijd een grote gebeurtenis, het kwam niet elke dag voor. Het dobbelen met de tol en de klapperdop was eigenlijk een soort roulette. Er is geen nieuws onder de zon; gegokt is er altijd. Voorts krijgen wij hier een aardig inzicht van hoe het loopt met de financiën op een bruilofsfeest. Als de dansmeid maar mooi is, zal de gastheer, tevens bruidegom, er vermoedelijk nog wel op verdienen en tenslotte hoeven we er niet van te schrikken dat de bruid nog twee mannen had die in leven waren, want een scheiding in de islamitische gemeenschap gaat nog steeds erg eenvoudig. Daar kwam ook vroeger geen advokaat of alimentatie bij kijken.

Over paarden en andere dieren

Luitenant Donck stond bij de kampongbewoners en bij de inlandse fuseliers, zoals hij schreef, bekend als een bijzonder mens en iemand die van dieren hield. Zo kreeg hij eens van een inheems korporaal een klein aapje dat hij in een kooi zette. 'Een ieder komt dat vreemde dier bekijken, maar niemand kent zijn doopnaam. Overdag is het dier stil maar als het donker is, maakt hij geducht leven. Pisang bevalt hem niet; een tor echter verslond hij met smaak; dus een insecteneter??' Het arme dier was echter binnen een week dood; waarom dat begreep niemand.
En voorts was Donck dezer dagen aan de hippische sport gaan doen: 'In de vooravond paard gereden. Komans die zijn karrepaard ook 'onder de man rijdt', had mij al eens verteld dat een van de Chinezen een australisch paard (schimmel) had, waarmee ik best eens kon gaan rijden. Dat genot hebben wij vanavond dan eens gehad. Moest eerst even wennen maar langzamerhand ging het beter. Op de terugweg werden wij door een onweer overvallen, wat mijn paard, dat niet veel buiten komt, erg nerveus maakte. Zonder ongelukken kwamen wij thuis'.
Het was indertijd - tot aan 1940 - zo dat alle officieren, ook die van de zogeheten onbereden wapens, bij hun militaire opleiding leerden paardrijden.

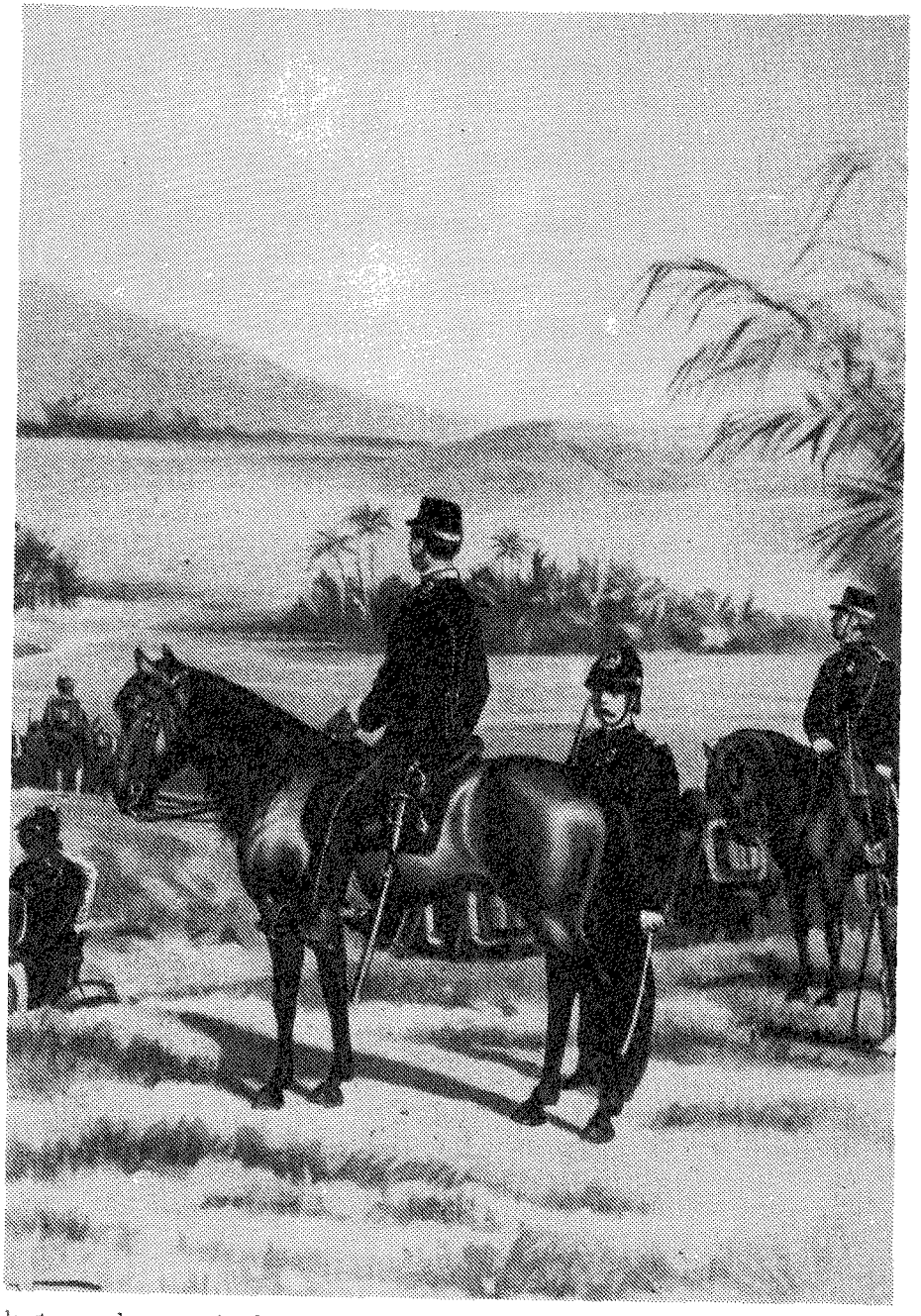

Zo zag kort voor de eeuwwisseling de infanterie van het KNIL er uit: hier het mars- en klein tenue 1897. Diverse officieren zijn 'bereden' op kleine inheemse paarden. Naar een schilderij van J.P. de Veer.

Zelfs bij de infanteriebataljons was - zoals wij al opmerkten - een vrij groot aantal paarden ingedeeld en dit aantal breidde zich, in het bijzonder op Java, steeds meer uit naarmate de infanterie bewapend werd met mitrailleurs en mortieren. Deze zware wapens werden gedragen op kleine inheemse paardjes; weer andere paardjes trokken de treinkarren van de compagnieën en van het bataljon voort. Een deel van de infanterie-officieren was bereden; later zelfs op grotere paarden. Bij de bereden wapens waren natuurlijk nog veel meer paarden; de artillerie en de cavalerie zaten in Donck's jaren nog op de inheemse paardjes.
Het Australische paard, dat aanzienlijk hoger en bijna zo groot als de normale paarden in Europa was, zou eerst een paar jaar later in het KNIL verschijnen.

Het schietterrein dat Donck had verkend ging niet door: 'Het plan van ons nieuw schietterrein kon te Muntok geen genade vinden. En daarom vanmorgen met de postcommandant te paard een ander terrein verkend. Dat was fijn werk'.

Wij zien hier, kort achter elkaar, een aantal gelegenheden waarbij de H. H. officieren op de buitenpost te paard over grotere afstanden het terrein in gingen. Het was een sportieve tijd. Wij vonden een oud schilderij waarop militaire ruiters uit die dagen: ook Donck en van Buuren waren bij deze uitstapjes in hun uniform.

In de jaren zonder radio of TV was een piano op de buitenpost onmisbaar
Op een zondag in juli ging Donck met de familie van Buuren een uitstapje maken: Naar Merawang (10 km noordelijk) met het doel Berkhout, de controleur aldaar, ook een ongetrouwde jongeman, te bezoeken. Deze was echter de vorige dag naar Soengei Liat gegaan. 'Geen bezwaar; de familie André, die tegenover Berkhout woont, vroeg ons te gast'.
Weer zo'n Indische gemoedelijkheid; leuk, als er mensen komen; als het niet voor de ene familie is dan is het wel voor de andere. Zoveel Europese gezinnen woonden er niet in die hele kleine buitenplaatsjes; misschien was de familie André wel het enige andere Europese gezin in Merawang.
Begin augustus werd afscheid genomen van de familie de Koning Knijff: 'Hij is met een paar maanden ziekteverlof naar Soekaboemi. Voor mij is dat vertrek een gemis daar ik er nogal eens kwam'.
Soekaboemi ligt in West-Java; een bergoord waar mensen die moeilijkheden hadden in de te hete kustplaatsen een frisse neus konden halen en weer op hun verhaal komen.

En dan werd Donck tevens belast met de organisatie van de feestviering voor de 31e augustus, koninginnedag: 'Op 31 augustus zal de bezetting van de benteng een assaut geven, een hele toer om onze inlandse soldaten daarvoor bekwaam te maken. Elke dag een uurtje oefenen en dan eens zien wat er van komt'.
Een assaut was een soort militaire show, een toneelstukje, uitgevoerd door militairen en waarmee men een feestdag als koninginnedag kon opluisteren.

Na het vertrek van de familie de Koning Knijf, was er toch wel een zekere stilte ontstaan: 'Met het vertrek van de familie de Koning Knijff is Pangkal Pinang zijn enige piano kwijt. Mevrouw van Buuren ontdekt echter bij een der Chinezen een piano die zeker al drie jaar onder het stof stond. Zij mocht het instrument in bruikleen hebben. Heb haar braaf geholpen het ding uit elkaar te nemen en schoon te maken'.

Waar luitenants op een buitenpost al niet goed voor waren!
Even een piano in elkaar zetten en het ding speelde waarachtig weer!

De kapitein acht het toch beter dat Donck nog een poos op Bangka blijft . . .

Maar ook in die tijd waren er al activiteiten die wij thans commandants inspecties zouden noemen; medio augustus 1899 schrijft Donck:
'De commandant van Bangka, de kapitein Linck, is voor een inspectie op Pangkal Pinang verschenen; hij logeert bij de familie von Kotsch. Moet en vanavond aldaar onze opwachting maken. Misschien hoor ik wat omtrent mijn al dan niet langer blijven op Pangkal Pinang'.
Donck hoorde op die avond niets van de kapitein- eiland-commandant.

Op 17 augustus verzuchtte hij: 'Het contact met Holland; de mail; daarop kunnen wij weer 14 dagen leven. Ik geloof dat zonder die brieven men hier anders zou worden'.

Inderdaad, op de buitenposten maakte men niet veel mee: weer een Chinees feest en al weken lang regen. Men draaide maar door in hetzelfde kringetje van Chinese en Nederlandse kennissen. Kapitein Linck bleef een paar dagen; de inspectie liep goed en 's avonds trof Donck de commandant aan bij zijn kennis Komans; Daar werd over zijn detachering gepraat: 'Hij is de mening toegedaan, dat ik het hier een eldorado vind, in verband waarmede ik hem duidelijk maakte dat ik toch graag weer naar Batavia terug wilde'.

Kapitein Linck bleef deze zaak echter anders zien en, zich schikkend in zijn lot, besteedde Donck zijn aandacht maar aan de plaatselijke sociëteit, waar geen vertier was:
'Pangkal Pinang bezit een sociëteit welke echter reeds vele maanden gesloten is.
Het is alweer een eenvoudig houten gebouw met één grote zaal, het dak van atap (palmblad). Vanavond kwamen wij er langs; wilden de soos toch eens even bekijken, de mandoer (beheerder) geroepen, die de deur ontsloot. Over de mogelijkheid tot heropening werd gesproken met resultaat dat wij er werk van zullen maken'.
Gelukkig zal daar misschien een beetje vertier komen. Als er maar niet gekaart wordt want een paar dagen ervoor, bij de Chinese feesten, zegt Donck blij te zijn dat de Europeanen niet gekaart hebben.
Je vraagt je af wat er dan wel gedaan had moeten worden om de verveling wat te verdrijven. Later zullen wij ervaren dat Donck toch wel gaat meedoen met de kaartspelen, onder beding van een redelijk laag 'tarief'.

(wordt vervolgd).

LITERATUURLIJST Nr. 11

1.
ARMAMENTARIA - uitgave van de stichting 'Vrienden van het Legermuseum':
afl. 11 - 1976;
's Gravenhage, Inrichting Uitgeven Boekwerken; 119 blzn., ill.

2. DEN HAAN, L.
Turf in je ransel; 100 jaar Koninklijke Militaire Kapel;
Bussum, Holkema en Warendorf. (1976)

3. HOVINGA, H.
Dodenspoorweg door het oerwoud; het drama van de Pakan Baroe-spoorweg op Sumatra; Franeker, Wever BV, (1976).

4. DE JONG, L. de
Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, dl. 7, mei 1943 - juni 1944; Den Haag, Staatsuitgeverij, (1976) 1338 blz. in 2 bnd., ill.

5. NORTIER, J.J.
Een greep uit vele verzetsacties; bezet Sumatra 1942-1943;
art. in 'Ons Leger', maart 1977, blz. 59-69 en mei 1977, blz. 29-35.

6. OOSTEN, F.C. van
The battle of the Java Sea; Shepperton, Surrey England, Ian Allan Ltd. (1976)

7. TAYLOR, A.J.P.
De Tweede Wereldoorlog; een nieuwe visie op de historische feiten; vert. uit het Engels; Wageningen, L.J. Veen, (1977) 218 blzn., ill.
Oorspr. titel: The second world war.

8. THURING, G.
Dagboek van pastoor Hoek. De operatie Market-Garden, 17 september 1944 en de landingen van de 82 U.S. airborne divisie rond Nijmegen, frontgebied tussen Maas en Waal; Gennep, Janssen, (1976) 264 blzn., ill.

BOEKAANKONDIGING

Bij de Staatsuitgeverij zal half november een boek verschijnen met talrijke unieke foto's en informatieve teksten over het Koninklijk Nederlands Indisch Leger.
Het boek, dat is samengesteld door kolonel b.d. C.A. Heshusius en majoor H.L. Zwitzer, begint met een globaal overzicht van de Nederlandse koloniale politiek in de 19e en 20e eeuw en de rol die het KNIL daarin vervulde. Het fotomateriaal en de bijbehorende teksten zijn verdeeld over een vijftal hoofdstukken die de periode 1830-1950 beslaan.
Aan de orde komen onder meer de Java-oorlog, de strijd in Atjeh, mensen en toestanden in het Indische leger, wapens en dienstvakken van het KNIL, de oorlog tegen Japan en de periode 1945-1950. Een willekeurige greep uit de personen die in het boek voorkomen, levert de namen op van: generaal A.V. Michels, generaal K. van der Heyden, kolonel Louis du Perron, F.W. Junghuhn, Arthur Rimbaud, Pa van der Steur, J.P. van Helsdingen en M.C. Kokkelink.
De prijs van het boek, waarvan de titel luidt: 'Het koninklijk Nederlands Indisch Leger 1830-1950; een terugblik', bedraagt tot 1 januari 1978 ƒ 25,--, daarna wordt de prijs ƒ 32,50. Het boek zal ook bij de boekhandel verkrijgbaar zijn.

BOEKBESPREKING

Binnen twintig minuten gereed - het 6e eskadron vechtwagens

door
G. H. O. de Wit en B. de Jong
(IB-II-IUB 65794)

Je kijkt wel een beetje op als je in 1977 een onderdeelsboek uit Indonesië 1947-1950 krijgt. Indertijd zijn er vele bataljons-, afdelings- en eskadronsboeken uitgekomen.
Bijna alle onderdelen van de K. L., na enige jaren tropendienst, in het moederland teruggekeerd, deden dat. Er was altijd wel een onderdeelsfondsje of een inleg voor een reünievereniging. Een belangrijke brok detail-informatie over de militaire historie in deze zo kleurrijke tijd, zit verankerd in deze waardevolle boeken en boekjes.
Als 'nabrander' ligt dan nu dit eskadronsboek voor ons, uitgegeven in 1977 en geschreven door de eskadronscommandant en een zijner huzaren.
Om met de laatste te beginnen: als kien waarnemer schreef De Jong gedurende zijn diensttijd in de Oost alles geregeld aan zijn vader. Deze bewaarde zijn brieven en ziehier een levende documentatie die heel goed is. De commandant van zijn zijde heeft de algemene en bijzondere oorlogstoestand beschreven, de voorbereidingen en de acties; hij maakte er - na zorgvuldige studie - een nauwkeurig werk van, toegelicht met veel algemene politieke en militaire informatie die erg aantekkelijk is.
Het 6e Eskadron Vechtwagens (een zelfstandig 'tankeskadron-plus') had een zeer omvangrijke samenstelling (dit wordt allemaal haarfijn uit de doeken gedaan) en het was bovendien uniek want het bestond zowel uit KL- als uit KNIL-mensen die vlot met elkaar samenwerkten, ook al verstonden ze elkaars taal in den beginne niet eens!
Dat een zo complex samengesteld eskadron zijn zaken steeds naar behoren deed blijkt uit de titel: het was paraat in de ware zin des woords. Heel wat zaken hebben deze jongens opgeknapt. En zij leden gevoelige verliezen: ook dat staat gedetailleerd in het boek als hommage aan de gevallenen.
In de Bernhardkazerne te Amersfoort is een gedenkplaat onthuld waarop de namen van de doden staan vermeld, zowel Nederlanders als Indonesiërs in onze dienst.
Aangezien het eskadron vaak versnipperd werd ingezet - tanks waren schaars en na de 2e Politionele Actie op Java moest met weinig troepen een uitgestrekt gebied worden bestreken - traden de pelotons met hun pantservoertuigen overal in het oostelijk deel van Midden-Java op. De tegenpartij, nu beter georganiseerd en met een stijgend moreel, was dan ook alom aanwezig.
Het boek geeft - mede gezien deze politiek-militaire constellatie - heel veel algemene informatie over de laatste hevige strijd tegen de eenheden van de Indonesische Republiek.
Daarom is dit verhaal over Nederlandse dienstplichtigen en beroepssoldaten van het KNIL meer dan 'zo maar een onderdeelsboek'. Het is een monument in onze nog steeds niet voldoende bekende krijgsgeschiedenis overzee. Het lezen ervan wordt warm aanbevolen.
Het boek heeft bijna 300 bladzijden, met diverse fragmenten van stafkaarten en circa 50 foto's van goede kwaliteit. De I. U. B. (Inrichting Uitgeven Boekwerken) verzorgde de correcte druk. Het boek is niet in de handel maar voor fervente liefhebbers wellicht te koop bij G. H. O. de Wit, kol cav b. d., Curacaolaan 40a te Amersfoort.
Prijs ƒ 30,--, waarvan ƒ 10,-- zal gaan naar de Oorlogsgraven Stichting in Den Haag.

C. A. H.

STICHTING MUSEUM MILITAIRE WIELRIJDERS

Het Dagelijks Bestuur van de Stichting bestaat thans uit de Voorzitter C.R.D. Crommelin te Oegstgeest en de Secretaris Mr. H. Bergé, Choorstraat 14 te 's Hertogenbosch.

Als conservator fungeert de Heer Jacq. van der Last, Arnoud van Gelderstraat 35 te 's Hertogenbosch (telefoon 073-134265), met wie een afspraak tot het bezoeken van het museum kan gemaakt worden. De toegangsprijs bedraagt *f* 1,-- per persoon of per gezin.

„DE DONDERBUS"

SOPHIAKADE 5B – ROTTERDAM 3016

Geopend: vrijdag 19.00–21.00 uur; zaterdag 10.00–18.00 uur

INKOOP - VERKOOP - RUIL

VAN OUDE WAPENS E.D. – VERDER ALLERLEI DOCUMENTATIE

Privé: J. WINTERS

BLAAKSEDIJK–OOST 17 – HEINENOORD – TELEFOON (01862) 23 38

ANTIEKHANDEL C. HOFSTEENGE

ZUIDERDIEP 142, GRONINGEN - tel. 050-136496

ANTIQUITEITEN EN CURIOSA

SPECIALITEIT: ANTIEKE WAPENS, UNIFORMEN EN MILITARIA

Geopend: dinsdag t/m vrijdag: 14.00 - 18.00 uur

zaterdag : 10.00 - 18.00 uur

HET KNIL 1830 - 1950

Meer dan 200 unieke foto's en een boeiende tekst vertellen de geschiedenis van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger. Een historisch en menselijk document van grote waarde.
Verschijnt half november 1977.
ƒ 7,50 voordeel voor wie snel beslist!!

Bestelbon

Stuur deze bon in een open envelop naar de Staatsuitgeverij, Antwoordnr. 125, 2500 VB - Den Haag.
Postzegel plakken is niet nodig.
Stuur mij direct bij verschijnen

..... ex. 180-031-00 HET KNIL 1830-1950; een terugblik

Prijs tot 1 januari 1978 ƒ 25,-- *
daarna wordt de prijs ƒ 32,50 *

Levering rechtstreeks door de Staatsuitgeverij of via boekhandel (naam): .....

Naam: .....

Adres: .....

Woonplaats: .....

Datum: ..... Handtekening:

.....

* verzendkosten worden in rekening gebracht.

CORRESPONDENTEN:

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 's-Gravenhage .

(6A) 'GESCHUT TOT 1850' o.l.v. A.F. Lancker , Grote Spie 347, Breda.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda.

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. Prof. Dr. H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, Porceleinvlinder 5, Leiden.

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Stichting voor Banistiek en Heraldiek, 'Huize Midgaard', Aan de Brink, Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. Drs. J.C. van Dijk, Grifthorst 16, Leusden - C.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 50, Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE'
o.l.v. F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, Ermelo.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Beukenlaan 3, Nijkerk, J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en P.C. Boer, Waterklaver 2, Gouda.

(20) 'KNIL'
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(6) 'WAPENS en MUNITIE'
(9) 'Maritieme Geschiedenis'
(15) 'Koninklijke Marine'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.